

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

* BEZINNING

door *Paul van Geest*

De auteur is hoogleraar kerkgeschiedenis aan de Universiteit van Tilburg en bijzonder hoogleraar Augustijnse studies aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en lid van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*.

De relaties die de jonge Augustinus aanging, zijn omschreven als *Zweckfreundschaften*: nuttig voor de voortgang van de carrière. Vrienden hadden het hem mogelijk gemaakt de keizer toe te spreken. Het ging hem voortreffelijk af. Maar toen hij na een paar jaar constateerde dat hij destijds was overgelopen van vleierijen, was de opmaat tot een crisis gegeven. Deze leidde tot een andere visie op relaties. Augustinus ontwikkelde de gedachte van de *ordo amoris*: de ‘orde van de liefde’.

Hij zag in de twee hoofdbeboden, ‘Gij zult de Heer uw God beminnen’ en ‘Gij zult uw naaste beminnen als uzelf’ (Deuteronomium 6:5 en Matteüs 22:37-39), als richtlijnen voor alle kennen en handelen. Hij zag er zelfs het principe van elk natuurkundig, logisch, ethisch of rechtskundig denken in. De liefde tot God is uitgangspunt voor het ontwerp van bijvoorbeeld de fysica, omdat alles door God is geschapen is. Of van de staatsinrichting, omdat mensen pas tot een echte eendracht (‘concordia’) komen als hun liefde voor elkaar is ingebed in de liefde tot God (*Epistola* 137.5.17).

Daarnaast zag hij in het dubbelgebod de drie subjecten van ’s mensen liefde (God, de naaste en zichzelf) in hun wisselwerking én in de goede ordening beschreven (cf. *De Civitate Dei* 19.14). Een mens heeft zichzelf op heilzame wijze (‘salubriter’) lief, als de zelf- en naastenliefde is ingebed in de liefde tot God en mensen van hieruit anderen gunnen wat zij zichzelf gunnen (cf. *De doctrina christiana* 1.23.22).

Binnen de *ordo amoris* zag hij het onderscheid tussen *uti* en *frui* als ijkpunt voor het vaststellen van de deugdzaamheid van een drijfveer of handeling. *Uti* behelst het zinvol gebruiken (en genieten) van het goede van de aarde. *Frui* behelst de nagenoeg onbegrijpelijke vervulling van de mens: het genieten van God als doel op zich. Dingen mag je zorgvuldig gebruiken. Mensen niet. Gebruikt een mens een ander, dan is er sprake van een ondeugdelijk leven. *Zweckfreundschaften* zijn begrijpelijk, zeker in de *res politica*. Maar zij leiden niet tot de vervulling die de mens zoekt.